

Yttrande över SOU 2020:69, Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre

Strömstad akademi har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående slutbetänkande och vi vill anföra följande.

1 Vad är Strömstad akademi?

När Strömstad akademi bildades i september 2008 fick ledamöterna en hemvist som de kunde hänvisa till i sin fortsatta forskning. Tillkomsten beskrivs i en uppsats av förre rektorn, Lars Broman: <http://stromstadakademi.se/Histbakom.pdf>. Under årens lopp har vi även tagit in icke-seniora forskare som uttryckt intresse av att vara ledamöter. Vi är för närvarande 146 personer från 15 länder och representerar 88 ämnen. 70 av oss är professorer, 30 docenter, 13 hedersprofessorer (varav 3 nobelpristagare), och 33 lektorer. Vi utgör sålunda en akademi med högt kvalificerade och erfarna forskare, de flesta har varit aktiva i minst 30 år och vi har därmed sammanlagt över 3 000 års forskningserfarenhet. Strömstad Akademi är en sammanlutning som i dagsläget ligger utanför de etablerade universiteten och högskolorna, men ledamöterna är akademiker som innehar eller tidigare innehaft tjänster vid universitet och högskolor.

Strömstad akademi representerar således en grupp med ett mycket stort betydelsekapital.

Delegationen har inte speciellt tagit upp problemen med de som av regelverk eller tradition tvingas gå i pension, vilket är tråkigt, för tusentals universitets- och högskoleanställda får inte lov att fortsätta arbeta fastän de både vill och kan. Dagens 70-åringar är 70-talets 50-åringar säger delegation, men det gäller inte professorer och andra extremt högt utbildade. Vid 68 års ålder kan de inte längre bli förordnade på fast tjänst. Det innebär att en högt kvalificerad professor inte får examinera ens de enklaste nybörjarkurser. Denna tvångspensionering är en kvalificerad kapitalförstöring.

2 Ett bra betänkande

Att ta del av SOU 2020:69 "Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre", har varit mycket upplyftande och helt igenom positivt. Sverige har haft ett klart åldersdiskriminerande sätt att behandla seniorer i arbetslivet. Betänkandet är omfattande och handlar om seniorers möjligheter i arbetslivet, synen på seniorer på arbetsmarknaden, fördomar mot seniorer och betydelsen av ett längre arbetsliv för såväl samhälle som för individen och den slutgiltiga pensionen. Det är ett gediget utredningsarbete med 23 underlagsrapporter.

Området är högst relevant för oss då flertalet av seniorerna i Strömstad akademi har blivit tvångspensionerade av våra moderinstitut. Jämfört med utländska lärosäten är detta

exceptionellt och delegationen påpekar också att Sverige behandlar sina seniorer väldigt dåligt. Två exempel: John Bannister Goodenough, fick Nobelpriset i kemi år 2019 och var då han 97 år och fortfarande aktiv. Vår förre rektor, Lars Broman, blev avstängd mitt i en konferens, där han var värd helt enkelt för att han råkade fylla 67 år!

I betänkanden finns såväl hinder som förutsättningarna klarlagda för att man ska kunna ta tillvara seniorers kunskap och erfarenheter. Delegationen har också lämnat författningsförslag. Det har också redovisats förändringar i de senioras möjligheter att arbeta exempelvis genom den pågående Coronapandemin.

Betänkandet lyfter fram tre saker: För det första att den enskilde **kan fortsätta** att arbeta, dvs. har tillräckligt god arbetsförmåga, i förhållande till uppställda krav. För det andra att den enskilde **vill arbeta längre** och för det tredje att den seniora arbetstagaren **får fortsätta**.

3 Konkrete förslag akademiker

En lösning på problemet med tvångspensionerade seniorer är att ändra regelverket så det är möjligt för seniorer att arbeta kvar på sin arbetsplats. Pensionering ska vara en rättighet från och med en viss ålder, inte ett tvång efter en uppnådd ålder.

En annan lösning är att ta tillvara idén om flera karriärer under livstiden och skapa en forskningsinstitution dit forskare kan söka sig efter sin universitets/högskolekarriär och i samarbete med likasinnade ägna sig åt fri forskning. Ett statligt finansierat forskningsinstitut där seniora forskare prestigelöst kan samarbeta i intressanta och spännande projekt skulle bli en stor tillgång både för forskning och samhälle. Ett embryo till ett sådant institut finns: Strömstad akademi.

4 Konkrete förslag, övriga

Dagens seniorer har högre utbildningsnivå än tidigare generationers, vilket påverkar förutsättningarna för ett längre arbetsliv på ett positivt sätt. Det livslånga lärandet är av avgörande betydelse för att kunna stanna kvar i arbetslivet. Delegationen föreslår i betänkandet att en fast funktion för främjande av ett längre arbetsliv ska inrättas och detta är utmärkt. Forskningsstatsningen bör inriktas på olika aspekter av seniorers arbetsliv ur samhällets, arbetsplatsens och individens perspektiv, liksom på orsakerna till att arbetsgivare väljer bort äldre arbetstagare och hur åldrandet förändrats.

En del akademiker arbetar idag vidare som emeriti. För dem är tillgång till lokaler, laboratorier, bibliotek och datasystem av olika slag av stor betydelse. De behöver dessutom möjlighet att kunna gå adekvata kurser. Det finns alltså flera skäl att se över både ersättnings- och skatteregler så att ekonomiska problem inte ska hindra seniora att fortsätta arbeta. För arbetsgivare, med de skattesystem som finns idag, är det redan ekonomiskt fördelaktigt att ha seniora som anställda.

En viktig faktor som bidrar till dagens olyckliga situation är den psykologi som under många decennier skapats kring pensionering, och därmed att seniora "är i vägen" och ska ge plats åt yngre medarbetare. Detta påtalar delegationen i sina diskussioner kring "nudge", och vi menar att ett viktigt sätt att komma åt detta missförhållande är att redan tidigt i skolan beskriva den viktiga betydelse seniora har i samhället, både som kunskapsbärare och kunskapsförmedlare.

5 Sammanfattning

Vi anser att utredningen är bra, men vill understryka vissa saker. Det är en nödvändighet att seniorer som kan och vill arbeta längre också får göra det eftersom det gynnar både individen, gruppen och samhället.

Det svenska sättet att tvinga mycket kompetenta personer med lång erfarenhet att, på grund av deras ålder, mot deras vilja sluta arbeta är en av de viktigaste anledningarna till att Sverige är ett av de mest åldersdiskriminerande länderna i Europa. Den lagstiftning och de regler som ligger bakom detta är odemokratiska. Pensionsrelaterade åldersgränser bör enbart gälla tidigaste ålder för pension, inte senaste ålder för arbete.

Pensionsrelaterade åldersgränser behöver inte höjas samordnat. Detta upprepar misstaget att alla yrken är lika. Vissa jobb är tunga och slitsamma och kräver lägre möjlig pensionsålder. Andra är fysiskt mindre slitsamma men intellektuellt utmanande och tillåter ofta människor att arbeta längre. Problemet åtgärdas genom att efter en viss ålder göra pension till en rättighet, inte en plikt. Detta möjliggör att individuella önskemål hörsammas och respekteras, vilket samtidigt gynnar samhället.

För Strömstad akademi

Peter Fritzell

Ordförande

Per Flensburg

Rektor